

stein 26 Nisanda başlayacak Merkez Komite toplantısının hazırlanması için Politbüro'nun komünistlere çağrıda bulunması üzerine bu diziyi kaleme aldığını yazar. Komünist bir aydınım, komünist olmayan bir gazetede «itirafda bulunması FKP'nin evriminin ortaya getirdiği sorunlardan biri değil mi? diye sorar Ellenstein. Seçim yenilgisinde FKP de bir sorumluluk taşımaktadır yazara göre, Ellenstein komünistler arasındaki açık bir tartışmanın hiç de SP'nin anti-komünist kampanyasına, burjuvazinin ekmeğine yağ sürmeyeceğini, tersine büyük bir partinin demokratik canlılığına tanıklık edeceğini öne sürer.

Bu arada FKP içindeki tartışma eşitsiz biçimde gelişmekteydi. Seçimlerden sonra kimi hücreler her hafta toplanırken, kimileriye 1 Mayıs gösterilerinde Parti'nin geleneksel çiçek satışını düzenlemek için toplanıyorlardı. FKP'nin haftalık yayın organı *France Nouvelle*'in yazı kurulu üyesi M. Goldring partisinin «serinkanlılıktan hırslanmaya, siyasal analizden basitleştirmeye» doğru dönüş yaptığı kansındadır. Goldring seçim kampanyası boyunca kullanılan, Ellenstein'in da yurkarda sözü edilen yazısında hâlâ doğruluğunu savunduğu, «yoksulluk» temasını, kendilerini böyle görmeyenler yani «pek çok kimse tarafından» onları dışıtar biçiminde anlaşıldığı kansındadır. Bir başka parti basın organı yöneticisi F. Cohen «Partinin kendisi ve toplum için, demokrasinin sınıf mücadelesi alanı olduğu düşüncesinin tam olarak ne anlama geldiğini daha bilmiyoruz» demektedir. FKP yöneticilerinden R. Leroy ise yonemin «analizler»ine karşı çıkan, gerçek bir siyasal tartışma, Parti içinde özgür, yata haber dolaşım, tartışma kürsüleri açılmasını isteyen komünistlerin başlattığı hareketi yönetim adına sahip çıkmaktan çekinmez: «Parti yönetimi büyük bir demokratik tartışmanın inisiyatifi ele aldı ve şu anda son derece zengin bir tartışma sürmekte». FKP içindeki eleştirel akımın öncüsü Althusser 25 Nisan'da *Le Monde* gazetesinde «Komünist Parti'de artık devam edemeyecek olan şey» adlı yazı dizisini yayımlar. Bu dizi yazı dilimizde de yayımlandığı için (*Birikim*, sayı 40/41) içeriğine girmiyoruz. Söz konusu yazılar daha yayımlanmaktayken 26 Nisan'da FKP Merkez Komitesi toplantır. Gündemde tek bir madde vardır, «Siyasal durum ve Partinin görevleri». Genel sekreter Marchais'nin sunduğu rapor Merkez Komite tarafından *oybirliğıyle* kabul edilir. *L'Humanité* «çok zengin bir tartışmayla geçen üç gün sonunda» Merkez Komitenin oybirliğine vardığını haber verir. Bir yanda Parti genel bir tartışmayla çalkalanıyor, bir yanda Merkez Komite üç gün boyunca zengin bir tartışma veriyor, bu arada da oybirliğine varılıyor. Ya oybirliğine varıldığı yanlış ya da ileri sürüldüğü gibi «zengin» bir tartışma olmadı, toplantıdan önce zaten oybirliğine varılmıştı. Marchais raporunda Politbüro'nun görüşlerini toplu biçimde dile getirir. Raporu, demagojik bir yazının nasıl yazılabileceğini öğrenmek bakımından son derece eğitici. Genel demagojik hava dışında raporun

ele gelir birkaç düşüncesi şunlardır: Marchais kimi yoldaşların Partü içinde ve Parti başında her şey üstüne sürekli bir tartışmanın yer amasını istemelerini küçük-burjuva anarşizmi diye nitelerek buna karşı çıkmakta. Böyle bir şey, Marchais'ye göre, Parti içindeki sorumluluk taşıyan ve seçilmiş mercilerin kendi görevlerini yerine getirememeleri olacaktır: «Hem «sonra, sürekli tartışmanın en sonunda karar ve eylemin felce uğraması demek olduğu her sağduyu sahibi için açıktır. Biz demokratik bir partiyiz, bir tartışma kulübü değiliz». Bu sözleri Stalin mi söyledi yoksa? Marchais «taban» ve «yöneticiler» ayrımını bir kenara iterek partinin sürekli üyelerinin büyük burjuvazinin sahip olduğu «sürekli üye»lerin sayısı karşısında çok düşük olduğunu yakınarak sayıların artırılmadığı der. Gene, Stalin ve takımı hatırlatıyor bu sözler. SSCB'nin Stalin'le başlayan (ve süregelen) dönemine tepki olarak «Avrupa-komünizmi» anlayışını oluşturan Partilerden birinin yöneticilerinden, Fransa için «demokrasinin renklerine bürünmüş bir sosyalizm» isteyenlerin, bütün bir 22. Kongrelerini «demokrasinin genişlemesini», «Fransa'nın demokratik geleneklerine sahip çıkmak» temalarına dayandıranların Stalinci bir parti anlayışını sürdürmekte olmaları belirleyici öneme sahip, gerçek analizlerin hâlâ yapılmamış olduğuna tanıklık etmektedir.

Mayıs ayının başında (3 Mayıs) yaptığı bir basın toplantısında Marchais, Merkez Komite toplantısına sunduğu raporundan söz açar. Toplantıyı açmak için yaptığı kısa konuşmaya «raporuma da 49 sayfa tutan bu analizi size yeniden anlatmayacağım elbette» diyerek başlar ve sözü edilen «analizi» özetler; konuşmasının son paragrafında «Baylar, bayanlar işte, Merkez Komitemizin düşüncesinin ana çizgilerini kısaca hatırlattım» der. Sözlerini «Açılan dönemde, FKP, emekçilerinin ve Fransa'nın ihtiyaç duyduğu parti olmaya daha da kararlıdır. Bunun için güçlenmeye, yani etkisini güçlendirmeye, örgütlenmesini güçlendirmeye, müdahalesinin etkililiğini ve eylem yeteneklerini güçlendirmeye kararlıdır» diyerek bitirir: «Partinin güçlenmesi», daha önceki «komünistlerin tek bir ideali vardır, o da partidir» temasının doğal uzantısıdır. Kendisine yöneltilen sorular üstüne Marchais, Parti içinde bir tartışma, büyük bir demokratik tartışma olduğunu birkaç yoldaşın bu tartışmanın dışında kalarak itirazda bulduklarını, bunansa Parti'ye yararı olmayan küçük bir «marjinal» tartışma olduğunu belirtir.

Parti içindeki bu «marjinal» tartışmanın yaratıcılarından Althusser İKP yayın organı «Paese Sera» ile bir görüşme yapar. (*Paese Sera*, 6 Mayıs 1978; *Rouge*, 17 Mayıs 1978). FKP'nin birçok militanının Partiyi terk etmek istediğini, bunansa tam da yönetimin istediği şey olduğunu, partide kalıp onu dönüştürmek gerektiğini söyler. FKP, İKP ve İSKP'de ikili bir ayrım bulunduğunu öne sürer: Kitlelerle Parti arasında, bir de yöneticilerle militanlar arasında. Bu, Stalinci geçmişin miras bıraktığı bir örgütlenme yapısıdır. Bunun bir

çimleri bugün daha demokratikleştirilmiş, daha «halkla ilişkiler» geçevesine sokulmuşsa da örgütsel öz değişmemiştir. Althusser'in bu demecini, FKP yöneticilerinden P. Laurent «vahim sözler» olarak niteler. Laurent, Althusser'in İKP ve İSKP'ye de dil uzatmasının, tek bir partide, FKP'deki bir işleyişin kimi yanlarını değil de, bütün bu partilere ortak temel ilkeleri hedeflediğinin kanıtı olduğunu yazar. (*L'Humanité*, 13 Mayıs). Laurent'ın bu yargısı, kendisinin okuduğunu anladığını pek iyi kanıtıyor. Gerçekten de, Althusser kimi «temel ilkeleri» hedeflemektedir. Laurent da «vahim sözler» söyler. Althusser'in kendilerine «Avro-komünist» denilen partilere suçlamalar yönelmesine değinerek, «kapitalist Batı'nın hakları ve emekçileri için bu kadar büyük umutlar taşıyan bu evrimi engellemek için çabalarını artıran Amerika'nın ve Avrupa'nın büyük burjuvazisi yanlımıdır» der. Başka deyişle, Althusser'i büyük burjuvazinin işbirlikçisi olarak niteler.

Althusser'in eleştirilerinin kaderi buyusa da, başka görüşlere artık yer vermek zorundadır *L'Humanité*; artık belirli bir dozda eleştiri getirmesi zorunludur. Ellenstein'in eleştirilerine yakın bir

tavırda bulunan R. Jean aydınların rolü üstüne bir yazı yayımlar parti gazetesinde. Buna cevaplar verilir, belirli bir karşı çıkma hareketiyle karşı çıkma hareketi örgütlenme yoluna girer bu aralarda. Ellenstein Marchais ile görüşür; görüşmeden ölümü bir sonuç alınmaz, 26 Nisan'da toplanan Merkez Komitesinin onayladığı Marchais raporuna karşı sayıları üç yüzlü bulan komünist ortak bir dilekçe imzalarlar. Partinin demokrasi, demokratik merkezîyetçilik v.b. anlayışlarının eleştirildiği bu dilekçenin önemi değişik tavrıldaki komünisti bir araya getirmesinde yatar.

Mayıs 1978 sonunda işte FKP'nin durumu genel çizgileriyle böyleydi. Yönetim bir karşı-saldırıya geçti bir ara. Üçyüz komünistin imzaladığı dilekçe düşüncesini ortaya atan Michel Barak «hizipçilik»le suçlanır. Barak *L'Express* dergisinin kendisiyle yaptığı bir görüşmede (*L'Express*, 29 Mayıs) «Bir eğitim örgütlemek ya da bir (fraksiyon) hizip yaratmak gibi bir sorun olmadı, olmayacak. Biz, yönetime ilke olarak karşıyız.» der. Sözlerini «pek muhtemeldir ki KP'nin yönetici takımını değiştirmek gerek» diyerek bağlar.

İSKP'nin 9. Kongre'sinde Görülen ve Duyulanlar*

D.K.: Hiç şüphesiz gerçekten demokratik ilk komünist kongrelerden biri olan, İspanya Komünist Partisi'nin bu 9. Kongresi'nin nasıl geçtiğinden söz etmeden önce, İspanya'daki durum üstüne birkaç söz söylenebilir herhalde değil mi?

L.R.: İSKP'nin kongresi, İspanya'nın demokratikleşmesinin denek taşı olan Partinin yasallaşmasından henüz bir yıl sonra toplanır: İspanya'nın, bu tarihten başlayarak demokratik bir ülke ya da hiç olmazsa basın, düşünce, örgütlenme özgürlüklerinin bulunduğu bir ülke olduğu kabul edilebilir; çünkü bunlar, belirli bir biçimde, demokrasinin aşgari ögütleridir ya da en azından çok önemli kazanımlardır. Kongre'ye davet edilen bütün öteki İspanyol siyasal örgütler, İSKP'nin yasallaşmasının yeni bir dönemin başlangıcını belirttiğini açıkladılar. Yeni rejim tarafından yapılan reformlar ne olursa olsun, bu yasallaşma olmadan Frankocu geçmişte kalırdı gene:

Bir yıl içinde, çok değişiklikler oldu. Bir yandan, geçen Ekimde, İSKP'nin yasallaşmasına oranla, siyasal partilerin siyasal hayatın temel oyuncularını olarak kabul edilmesine doğru bir adım daha temsil eden Moncloa antlaşmaları yapıldı; bu antlaşmalar bütün siyasal partiler tarafından im-

zalandığı için sözü edilen kabule doğru atılmış bir adım temsil ediyorlardı. Suarez hükümetinin baş vurduğu, ve önce siyasal partilere başvurmaması yolunda bir cevap aldığı (ki örgütlü siyasal güçlerin tanınmasını temel olduğu büyük bir bilgelikle belirtilmişti böylece) sendikal merkezler tarafından ancak birkaç gün sonra imzalandı bu antlaşmalar.

Moncloa antlaşmalarının ekonomik ve toplumsal bir içeriği vardır, ama siyasal bir anlama sahiptirler daha çok. Geriye çevrilmez bir durumu değil de, Frankocu sağdan merkez UCD'ye, İSİP'e ve İSKP'ye kadar örgütlü siyasal güçler arasında karşılıklı bir hoşgörü, birbirini tanıma yönünde bir ilerleme yaratırlar, bu da İspanya'nın tarihinde bugüne kadar görülmedik bir şeydir. Buysa İspanya'nın, Batılı demokratik ülkelerin çoğundakilerle karşılaştırılabilecek demokratik kurumlarla donanacağını garanti eder de en azından böyle bir şeyi düşündüren bir ögedir. Bununla birlikte, bir sürü engelle karşı karşıya, bu yapılan antlaşmalar: İspanya'nın büyük patronları bu antlaşmaların ekonomik ve toplumsal yanlarına karşı açık savaşa giriştiler. Büyük patronlar sınıfı, işten atma hakkını zorunlu kılmakta ve işçi sınıfının yararına olan maddeleri uygulamayı reddetmekte. Antlaşmaların yalnızca «bunalmış yönetilmesi» ve «toplumsal antlaşma»ya ilişkin yanlarını

* Jean Rony (FKP üyesi) ile Danielle Kaisergruber arasında yapılan konuşma.

elde tutmaya çabalamakta. Hükümetin de içinde bulunduğu sınıf mücadelesinin öğelerinden biridir bu. Hükümetin kendisi de çok değişik öğelerden oluşmuştur; hem seçime ilişkin nedenlerden dolayı son anda kurulmuştur, hem de bir yanda, otoriter değilse de hegemonyacı ya da en azından Alman Hıristiyan Demokrasisine ve hattâ onun Bayyera versiyonuna doğru eğilimler gösteren büyük bir sağın yandaşları ile öte yandan da, başkan Suarez (ki ona göre İspanya'da, demokratik kurumlar oyununu oynamaktan başka yapacak bir şey yoktur) olmaksızın UCD'nin bir bölümü arasında bir çatlak bulunmaktadır.

Patronlar sınıfı Moncloa antlaşmalarının olumlu maddelerini uygulamayı reddetmekte. 1977'de ve 1978 yılının başında İspanya'da İtalya dahil öteki Batı Avrupa ülkelerinden hiç şüphesiz daha uzun ve önemli pek çok toplumsal çatışma gerçekleşti: 18 milyon grev gününden söz edildi 1977'de... İşçi sınıfının baskısı ne olursa olsun Moncloa antlaşmalarından sonra azalmadı; tam tersine, bu antlaşmaların mücadeleleri canlandırmaya imkân verdi. İspanya'daki durumun özgüllüğünü gözönüne alarak, işçi sınıfı kimi fedakârlıklarda bulunmayı kabul etti, ama böyle fedakârlıklarda yalnız başına kalmamak düşüncesindedir, yani Moncloa antlaşmalarının olumlu bölümlerini uygulamak düşüncesindedir. Her seferinde, bunda ancak mücadele yoluyla başarı kazanmaktadır, ve hükümet bunu patronlar sınıfına kendi otoritesine adına zorla kabul ettirmekte açıkça güçsüzdür.

D.K.: Kongre'nin kendisine gelince, onu bütünüyle özel bir kongre kılan şey neydi? Nasıl hazırlanmıştı?

J.R.: Gözlemci olarak gönderilmiş bir Fransız komünisti olarak, bunun bir dakika bile sıkılmadığım ilk komünist parti kongresi olduğunu söyleyeceğim ilk başta. Bu, yalnızca eksotizme ya da İspanya'ya olan bağlılıktan değil, ama Kongre'nin kendisinden de ileri geliyor olmalı.

Kongre süresince Parti'nin yönetimini sağlayan başkanlığın seçilmesiyle açıldı Kongre. Başkanlığın üye oluşumu hiç de önemsiz değil. İşçi Komisyonları'ndan gelen adayların canlı biçimde alkışlanmaları beni pek şaşırttı. Bu, öznel bir izlenim belki de. Ama bu, zaten bir kuşak kaybı, bugün de 220.000 üyesi olan bir Parti'nin genç bir kongresiydi: Asturias'lara, iç savaşa, hapislere, dağa çıkmalara, sürgüne katılan 60 yaşından büyükler var. Bundan sonra da, özgürlük, eşitlik alanlarının ebe geçirdiği, ancak kitlelerin desteğiyle sürülen son derece geniş mücadelelerin gerçekleştiği 64, 65 yıllarından başlayarak Frankoculuğun bunalımını yaşamış ve böylelikle dolaysız demokrasinin çiraklığını yapmış yaşları 40'dan küçük olanlar var: Daha merkez biçiminde oluşmadan önce İşçi Komisyonları'nın, her yerde patlayan hareket olarak durumudur bu; ama mahalle komitelerinin vb. «Sivil Hareket»in de durumudur. Bu, Parti'nin 62 ile 75 arasında oluşan önemli bir öğesidir.

Kongre, Santiago Carillo'nun İSKP'nin geçmişini ele aldığı görece kısa (2 saat) bir raporuyla açıldı. İSKP ulusal uzlaşma partisidir, iç savaşı unutmayı öğütür partidir, varolan önemli çatlakların 36 ile 39 arasında şif ya da bu taraf arasındakiler olmadığını ileri süren partidir. Sonuçları Parti'nin umduğundan daha sonra ortaya çıkmış olsa bile, 1956'daki ulusal uzlaşma çizgisi deyimim en güçlü anlamında büyük bir siyasal girişkenlikti. Şimdilerde bu, bayağı bir fikir halini aldı, ama onu ilk ileri süren İSKP'yd.

Bu çizgiyle çelişkiye düşmeksizin, Carillo'nun rapora, Ekim devriminden sonra, sosyal-demokrasinin yenilgisinden sonra oluşan devrimci partinin geçişini de ele alır. Parti'nin işçi, devrimci köklerini açığa koyar, bu da Kongre'de derin yankılar uyandırır. İSKP'nin halk, işçi hattâ pleb karakteri pek canlı durumda. Parti kadroları, nitelikli işçiden çok, kökenlerinde maden ya da tarım işçisidir. Bu, Fransız ya da İtalyan partilerinden farklı bir gelenektir. Parti'nin yeniden doğuşunda, bu karakter, bir kaynaklara geri dönüş anlamı taşımaksızın gözönüne alınmıştır.

Aynı şekilde, Carillo, 36 ile 39 arasında Frankoculuğa karşı bütün İspanyolları toparlamak için İSKP'nin oynadığı rolü, bunun tarihinin araştırılması gerektiğini belirterek, eleştirel olarak ele aldı.

Rapor, pek kişisel bir yanla son buluyordu. O zaman Carillo tonunu değiştirdi, yönetici olarak kendisine yapılan eleştirilere karşı oldukça savunmacı biçimde sözler söyledi. Çünkü, İSKP'nin dışında, ulusal uzlaşmanın partisi olmak isteyen partinin daha hâlâ Carillo ya da Dolores Ibarruri gibi iç savaşa katılmış eskiler tarafından yönetilen tek parti olması arasındaki paradoks belirtilmekte. Özellikle Claudin ile Semprun'un yaptığı da işte bu. Carillo bu konuda, Parti bu yolda karar alırsa tabana geri dönebilir diyerek tavır aldı.

Böyle yapmakla, bu tavırda bir ölçüde iç tutuk de olsa, Carillo Partiyi somutlaştırırken dokunulmazlaşan, tümüyle kişisellikten uzak silah işleme geleneksel genel sekreter modeliyle bağlarını koparır. Raporunda, Kongre'nin son derece eleştirel tepkilerini doğuran çarpıcı şeyler söyleyerek kendini bile bile sergiledi. Bununla birlikte, hiç kimseyi idealleştirmek gerekmez ve, her yönetici gibi, Carillo da demokraside gereklilik nedeniyle karar kılar. Hep bir demokrat olmuş olsaydı, bilinirdi zaten...

Rapordan sonra, yabancı heyetler tanıtıldı; bunlarla birlikte onlara söz hakkı verildi. Ve bunda, «alkış-öğür» bana pek ilginç geldi. Belki de yanlış yorum, ama orda bulunan bütün gazeteciler bundan etkilendiler.

Bütün partileri alkışlanan, ki bu da pek normaldir, Üçüncü Dünya'yı bir kenara bırakıyorum. İspanya'nın NATO'ya girmesine karşı mücadeleler örgütlemeye öneren, mümkün olan tavizlerin sınırını belirlemek için Parti yönetimine de yönelen tebliğlerin belirttiği Kongre'nin anti-empyralist çizgisinin önemine dikkat çekmek gerekir gene

de. Bunu, alfabe sırasıyla Avrupa Komünist Partileri izler. İlk başta, FKP: Çok açeşli, çok güçlü alkışlar ama bunun da ötesinde, bana kalırsa, her iki partiyi birleştiren tarihi bağların derinliğinden kaynaklanan alkışlar... Fransa Sosyalist Partisi: Nazik alkışlar... ötekinden açıkça daha aşağı düzeyde. Ama, bundan hemen sonra, salondakiler «UNIDAD! UNIDAD!» diye bağırırlar. Bu da ancak şu anlama gelebilir: «İkiniz arasında (FKP ile FSP, çn.) olanları pek iyi anlamadık.» Ama bu, İspanya açısından da bir şey demektir; bu konuya ilişkin düşüncülerimi daha ilerde söyleyeceğim.

Bundan sonra İKP. İşte burada, salon çıldırır. Siyasal, hesaplanmış bir çılgınlık. Salon ayağa kalkar ve uzun uzun «İKP! İKP!» diye tempo tutar. Buraya kadar, şaşırmadım; bütün bunlar İSKP'ye ilişkin bildiklerime uymakta. Bundan sonra, Portekiz Komünist Partisi gelir. Her iki parti arasındaki anlaşmazlıklar bilinir. Ne var ki, PKP neredeyse İKP kadar ateşli bir biçimde karşılandı. Bunda da, salon ayaktaydı, alkışlar da çok güçlüydü. İSKP'nin devrimci ruhundan kaynaklanan çok önemli bir şey var burada. Elbette ki, Portekizliler yanıldılar ve PKP ile arasında bir mesafe koymakta haklıydı Carillo; bu olmasaydı, İSKP pahalya ödeyebilirdi bunları. Ama bayağı sevimli biçimde yanıldılar, devrim yapmak isteyenler yanıldılar... Ve bir de, kardeş bir halktır; Andaluzya'nın tarım işçileri Alentejo'nun tarım işçileriyle aynı hayat koşullarına sahiptir...

Bundan da sonra SBKP tanıtılır. Bu benim için en büyük sürpriz oldu: SBKP, belki de İKP'ye birlikte en çok alkışlanan partiydi. Kongreye katılanlar ayağa kalkıp, «SBKP! SBKP!» diye tempo tutarlar, daha sonra küçük bir topluluk ayağa kalkıp «LENİN! LENİN!» diye tempo tutar; oysa Kongre'nin işleyeceği başlıca konu Parti'nin tüzüğünden Leninizm'in çıkarılmasındır tam da... Bu alkışlar nasıl yorumlanmalı? Benim kanıma ve birçok delegeyle yaptığım konuşmalar sonunda, İSKP'de, tarihi nedenlerden dolayı elbette varolan Sovyet yanlısı bir eğilimin ortaya çıkması olarak yorumlanmamalı. Gerçekten de, bu alkışlar anti-empyralist, anti-Amerikan güçlü bir eğilimle ilişkili. SSCB, her şey olabilir, berbattır da nitekim, ama varoluşu empyralizme karşı güç ilişkileri içinde ağırlığa sahiptir. Ve bu da, kendisi için gösterişli davranışları seven, Carillo'ya nereye kadar gidilemeyeceğini de söylemenin bir biçimidir.

Bu kişisel bir yorum, ama siyasal bakımdan tutarlı görünüyor bana: İKP'nin coşkunca alkışlanması, onun yoluna yönelindiği için. Başarısızlığa uğramış da olsalar, devrimci deneylerle dayanışma. Ve sonra da, sosyalist ülkeleri yorumlamamızda ağırlığını duyuran anti-empyralizm.

D.K.: Alkışlardan ve Carillo'nun raporundan sonra, Kongre nasıl sürer?

J.R.: Raporun tartışılması aşağıdaki biçimde gelişir: Her ilin heveti müdahale eder. Eğer bütün heyet görüş birliğindeyse, görüşünü Kongre kürsüsünde dile getirmek için tek bir sözcük seçer. Ama heyetin içinde «nitelikli bir azınlık» (% 25 ya da

30) ortaya çıktığında, bu azınlık kendi görüşünü dile getirmek için bir sözcük seçebilir. Kimi durumlarda, azınlık «nitelikli» olmadığında, azınlığın görüşü çoğunluğun görüşü tarafından dile getirilir.

Kendi payıma, o günkü Carillo kadar «sarsılmış» bir KP sekreteri görmedim hiç. Zaten kendisi de hiçbir zaman müdahalede bulunmadı. Kongre'nin bitiminde, raporunu eibetteki yeniden yazmayacağını —bunun zaten hiçbir anlamı olmazdı— ama bütün eleştirilerin ekte yayımlanacağını söyledi.

Önce bu eleştiriler üstünde duracağım, çünkü bu bilgiyle dolu yeni bir oğudur. Çoğunluk rapora görüş birliği içindeydi. Ama geneli çizgilerle görüş birliğindeki bir çoğunluk iyileştirmeler istemekteydi.

İkinci uyarı: Rapor açılmadı. Delegeler «Raporunda yoldaş Carillo'nun söylediği gibi vb.» demek için kürsüye çıkmadılar. Bu tür müdahale görece azdı. Müdahaleler genellikle siyasaldı, İspanya'nın sunduğu farklılık gözönüne alındığında, birbirinden pek değişik yerel durumlara ilişkin birçok müdahale oldu elbette. Kimi bölgelerde İSKP gerçekten yoktu ve delegeler oralarda, Franko'dan beri hiçbir şeyin değişmediğine, yerli başkanlarının yerel kurumlarda tek başlarına hâlâ egemen olduklarına tanklık ettiler. Bu düzeyde bir kurumsal demokratikleştirme olmadıkça Frankoculuğun köylerde egemenliğini sürdüreceğini pek iyi biçimde gösterdi Kongre.

İkinci uyarı: Carillo'ya raporunun İspanya'nın demokratikleşmesi konusunda bir zafer gösterişli özelliği taşıdığı suçlaması getirildi. Kimi delegeler, olayların Parti'nin öngördüğü gibi gerçekleşmediğini belirtmekte ısrar ettiler. Gerçek anlamda bir demokratik «kopma» değil, ama daha da tamamlanmamış yavaş bir geçiş oldu. Aynı şekilde, kimi delegeler bu geçiş sürecinde burjuvazinin egemenliğini koruduğunu öne sürdüler, bu da ilgi çekici bir tartışmaya neden oldu. Çünkü, burjuvazinin bu sürecin yönetiminde olduğu doğrusu da, bu süreç işçi sınıfının baskısı olmaksızın başlamazdı. Öyleyse burjuvazinin egemenliğinden (hegemonyasından) söz edilebilir mi? Bu bana doğru görünmüyor, çünkü bu, demokratik geçişin kökenini burjuvazinin içine yerleştirmek olacaktır.

Üçüncü uyarı: Carillo, raporunun Kongre'de pek canlı bir heyecan doğuran bir bölümü nedeniyle de eleştirildi: Gerçekten de Carillo, Parti yönetimine karşı iç ya da dış saldırılar olabilirse, bunun nedeni yönetimin bu yoldaki isteğidir ve bunun tersine (a contrario) Kongre'yi «kapatılabilir»di. Öyleyse Kongre demokratik karakterini yönetime borçludur, der.

Aygitların gücü bilindiğinde bu, doğru olsa bile kolay yutulur laf değildi. Kongre'nin önemli bir fraksiyonu, bana kalırsa Parti'nin daha da önemli bir fraksiyonunu temsil eden bir fraksiyonu, Carillo'nun bu iddiasındaki pedersahî koruyuculuğu ortaya koydu ve partinin demokratikleşmesinin bütün komünistlerin işi olduğunu söyledi. Ve bütün

komünistler bu demokratikleşmenin etmenleriydiler; yönetim belki Kongre'yi «kapatılabilir»di... ama o zaman da bu artık bir başka parti olurdu.

Dördüncü uyarı: Aynı şekilde, Moncloa antlaşmalarına ilişkin olarak Carillo, biraz idealleştirdiği için, antlaşmaların toplumsal yanlarının uygulanmamasındaki hükümetin sorumluluğunu yeterince belirgin kılmadığı ve antlaşmaların olumlu yanlarının uygulanmasının kitlelerin eylemine bağlı olduğunu belirtmediği için eleştirildi. Kongre'nin önemli bir azınlığı, Carillo'nun raporunun kimi zaman büyük ölçüde parlamentarist karakterine karşı oldukça büyük bir dikkat gösterdi. Tezlerin tartışılması boyunca aynı dikkat *oybirliğiyle* yeniden gösterildi zaten, çünkü Moncloa antlaşmalarına ilişkin tez bütünüyle değiştirilmişti. Öyleyse aksayan bir yan vardı gerçekten. Kongre antlaşmaların kitlelerin tüm uyumuna (dikkatine) çağrıda bulunan geçici bir uzlaşmadan başka bir şey olmadığını, ama hiçbir şekilde İspanya'da sosyalizm yolunu açmadıklarını önemle belirtmekte ısrar etti.

Beşinci uyarı: Kongre'nin bir azınlığı, getirdiği iyileştirmelerin gene de hesaba katıldığı bir azınlık tarafından Carillo'nun «sarsıldığı» bir başka yan da, sosyalist partiye karşı olan aşırı sertliği; ki bu da, Suarez hükümetine karşı beslenen belirli bir hoşgörüyü bağladı. Şüphesiz Fransa'daki deney üstüne düşünmeyi kendine temel alarak Kongre, bir «*consense*» (fikir birliği), ulusal birlik siyasetine elbette ki gidilebileceğini, ama bunun ancak İSİP ile ayrıcalıklı bir ittifak temeli üstünde olabileceğini belirtti.

Kaldı ki, İspanya'da I Mayıs çok birleştirici bir karaktere sahiptir. I Mayıs İşçi Komisyonları ve UGT tarafından düzenlenmişti ve işçi partileri de katılmıştı. Bu noktada şunu belirtmek gerekir ki, İSKP işçi sınıfının partisi olarak değil, ama *bir işçi partisi* olarak tanımlanır. İşçi sınıfına kök salmış bir parti, ama bu sınıfın biricik temsilcisi değil. Yapılan son seçimlerin, işçi sınıfının kendisinin içindeki etkisini görelî küldüğünü söylemek gerekir. İşçi sınıfının en yoğun olduğu Bask Ülkesi gibi bölgelerde, KP'nin etkisi zayıftır. Buna karşılık, İSİP'nin de çok güçlü bir etkiye sahip olduğu Katalonya'da etkisi çok yüksektir.

Kimi degeler Carillo'nun raporunun «kişisel» bölümünün yayımlanmamasını da istediler. Kongre onların düşüncesini izlemeyi, ama bu görüşün dile getirilmesi bana önemli görünüyordu. Andaluza heyetinin azınlığı yaptığı eğlenceli bir müdahalede Carillo'nun raporundaki, Carillo'nun kendisinin konu olduğu son derece kişisel saldırıları, özellikle Semprun'un kitabını düşünüyorum, hedefleyen İspanyolca oldukça kaba bir deyim («*mesisco*») de göndü. Kimi eski komünist çevrelerde Carillo'ya karşı saplantı ölçüsünde bir öfke var; bu da verecek yargıyı karanlıkta bıraktığı için oldukça sağlıklı... Kısacası, Andaluzyalı delege, raporun «kişisel» bölümünün çıkarılmasını, yok eğer Kongre bu düşüncüyü benimsemese o zaman da «*mesisco*» sözünün çıkarılmasını istedi...

Tartışmanın ilk bölümünde, kimi müdahaleler yalnızca raporun tartışılması çerçevesini açıkça aştılar. Özellikle Sartorius ve Arrisa'nın müdahaleleri. Arrisa raporun, belirleyici bir olgu olan İşçi Komisyonları'nın zaferi üstünde yeterince durmadığını, «oysa» bunların klasik tipten bir sendikal merkez değil ama, daha başından beri komünistlerin, azımsamamaları gereken belirleyici bir rol oynadıkları özgün bir toplumsal-siyasal hareket olduğunu belirtti.

Bu önemli bir müdahaleydi, çünkü her türlü uzlaşmazlığı geri çeviren bir güç iletme kayışı da olmayan bir sendika anlayışını ileri sürüyordu...

Daha sonra SBKP delegelerinin Leninizm'e ilişkin, Leninizm'e başvurulmasının terk edilmesine ilişkin müdahalesi izlendi.

D.K.: Katalonya Partisi'nin önerdiği «Marksizmden, Leninizmden ve öteki devrimci katkılardan esinlenen parti...» formülü bana ilgi çekici geliyordu. Oysa, kabul edilmedi...

J.R.: Bu formülü ben de ilgi çekici buluyorum, çünkü Marksizm ile Leninizm arasındaki birleştirme çizgisi kaldırıldığında her şey daha iyi gitmekte...

Zaten, Carillo, Simon Sanchez Montero ve başkaları Leninizm'in terk edilmediğini, Lenin'in bilinmesine duyulan gereğin kendini her zamankinden daha çok ortaya koyduğunu söylemek için müdahalede bulundular. Ama tarihi olarak, istenese de istenmese de *Leninizm* Stalin'in bir yaratımıdır ve «çağımızın Marksizmi» olduğu düşüncesi buna bağlıdır. Yeniden su yüzüne çıkan, yeni temeller üstünde kendini yeniden oluşturmak için bu durumda yararlanılan bir komünist parti için, belirli birkaç şey üstünde ne kadar açık olunursa bu da o kadar değerli olacaktır. Leninizm'e ilişkin olarak egemen imge, 3. Enternasyonal'den kaynaklanan imgedir. *Leninizm*'in varolduğu düşüncesi tartışmalıdır: Lenin'in eserleri var, ama bu aynı şey değil. Açık bir sorun bu. *Kapital* Marksizm'in varolduğu düşüncesini oldukça iyi temellendirmekte. Lenin'de böyle hiçbir şey görmüyorum. İspanyol yoldaşları, tüzükteki bu başvuruyu iptal etmeye sürükleyen de budur.

D.K.: Evet, ama Batı'daki devrim yolları, aşamacılık, Devlet aygıtlarını ele geçirme biçimi üstüne olan bir temel tartışmayı bir terminoloji sorununa doğru taşımak değil mi? Acaba bu tartışma gerçekleşebilir mi?

J.R.: Doğrudan doğruya stratejik tartışma olmadı.

D.K.: Bir sonraki Kongre'de olacak...

J.R.: İlk başta siyasal bir dönem oldu, demokratik süreç içinde işçi sınıfının (yalnızca da «partisi»nin değil) merkezî rolü, İSKP'nin devrimci karakteri yeniden vurgulandı, sosyal-demokrat deneylerin başarısızlığı saptandı. Strateji üstüne olan tartışmaya, büyük eşitsizliklerle birlikte parti'nin içinde «tırmanmakta». İspanyol işçi hareketinin hiç bir teorik geleneğinin olmadığını, teorik yoksulluğun pek iyi bilindiğini söylemek gerek. Largo Caballero «İspanyol Lenin» olduğunda, yoksulun

Lenin'iydi gerçekten de... Zaten, kimi delegeler Carillo'nun Avrupa-komünizmi kitabına haince imada bulundular. Bir delege kalkıp, Avrupa-komünizminin daha hiçbir *teorizasyonunun* olmadığını söyleyebildi...

Bununla birlikte, eğer herhangi bir yerde etkin teorik bir hayat varsa, bu Katalonyadır. Teorik kesinliğe ilişkin zorunlukların en güçlü olduğu yer de bu partidir gene. Başlarından hiçbir şey atmadan, Barselona'da oyların % 20'sini aldılar... Ama koşullar stratejiye ilişkin bir tartışma için uygunlaşmış değil: Böyle bir tartışma akademik bir tartışma olurdu. Atılan yeni adımlar, yeni kimliğe sahip ögeler oldu...

Ama, bunun dışında, bana önemli görünen şey, komünist parti genel sekreteri figürü, bu kongreden, değişmiş olarak, yeni bir biçimde çıkmakta. Kongre'nin kişileri yüceltmeyen karakteri de budur... Kongre'nin bitiminde, dört saat boyunca Merkez Komite seçimlerinin sonuçları beklendi: Bir bilgisayar kullanıyorlardı, bilgisayar ise arızalanmıştı, Dört saat boyunca Kongre'ye katılanlar can sıkıntısından patladılar, ve Kongre, İspanyolca olarak, selâhîni hemen düzenledi—hazırlıksız olarak. Şarkılar söylendi, özellikle Andaluzyalılar söyledi. Ve sonra Santiago Carillo'nun taklidi yapıldı. İKP'de bile birinin kalkıp da Berlin-guer'i taklit etmesini düşünemiyorum... Bu hoş çocuksu yanı da İspanyol'lara özgü, anarşist bir temele bağlı. Komünist kongrelerin o ağır tören adabı olmadı. İdealleştirmeyelim: Başka yerlerde olduğu gibi, İSKP'de de, bütün sonuçlarıyla birlikte iktidar var...

Tezler üstüne tartışmaya gelince, dikkati çeken en az üç şey oldu:

1) Moncloa antlaşmalarına ilişkin tezin tümüyle değiştirilmesi, ki bunu daha önce zaten söyledim. Kongre'nin oybirliğiyle alındı bu.

2) Kadınlara ilişkin bölüm de tümüyle yeniden değiştirildi, bununla birlikte oldukça ileriydi. Ama yeni versiyonu çok daha korkusuzca feminist, kadının üretim tarzına bağlı olmayan, sürekli bir

devrimi uzun zaman boyunca gerekli kılan özgül bir sömürsütünün olduğuna ilişkin formülasyonları çok daha açık.

3) Görelî biçimde stratejiye ilişkin olan 6. noktada bir azınlık aşağıdaki formülasyonun değiştirilmesini öneriyordu: «*Emek güçleriyle kültür güçleri arasındaki ittifak içinde işçi sınıfının egemenliği (hegemonyası)*» Çoğunluk «*İttifakın ekseni olarak işçi sınıfı...*» diye öneride bulunuyordu. Çoğunluğun önerisinin kabulüyle sona eren önemli bir tartışma oldu bu konuda...

D.K.: Çoğunluktan ve azınlıktan söz ediyorsun. Bunlar komünist kelime dağarcığımda geleneksel olarak kullanılan kelimelerdir. Çoğunlukların ve azınlıkların varolması acaba tartışmanın donması tehlikesini kapsamıyor mu?

J.A.: Tehlike olmadığını söylemek çocukça bir şey olur. Carillo'nun zamansız girişimi nedeniyle Leninizm üstünde odaklaşan tartışmanın içinde sürdürüldüğü koşullar Katalonya Partisi'nde iyileşmesi uzun sürecektir, Kongre süresince duyulabilen gerginlikler doğurdu. Tartışma bu partide değişik eğilimler değil ama değişik duyarlıklar ortaya çıkardı. Püf noktasını, bağlantıyı, buldukları söylenemez. Ama kötitimser değilim, çünkü, örneğin, Moncloa antlaşmalarına ilişkin olarak raporun bir azınlık eleştirdi, ama tezlerin yer aldığı bölümü nerdeyse Kongre'ye katılanların tümü değiştirdi. İki farklı tutumdur bu. Kongre, yönetimi otomatik olarak izlemeksizin, Parti'nin siyasetinin oluşturulmasına derin biçimde katkıda bulundu. Öte yandan, İspanyalı komünistlerin Parti'nin birliğine olan bağlılıkları çok güçlüdür. Mirasın bir parçasıdır bu. Ama Parti'nin, İspanya'nın tarihine, İspanya'nın coğrafyasına, Marksizmin buradaki bünahına bağlı olan gerçek bir çoğulculuk var. Bundan sonra hâlâ tehlike olmadığını söylemek...

Bununla birlikte, bu yolun bulup ortaya çıkarılması dışında, başka kurtuluş görmüyorum. Bundan sonra, onlara talihlerinin açık olmasını dilemek ve deneylerini ilgilie izlemek kahyör bize.

Ceviren YUSUF ALP
Dialectiques, No: 23

SANTIAGO CARILLO İLE GÖRÜŞME Kongre'den Sonra, Bütün Topluma Yayılmak

İspanya Komünist Partisi'nin (İSKP) IX. kongresi sona ermiş bulunuyor. Delegeler şehir ya da köylerine döndüler. Yabancı parti temsilcileri ülkelerine dönmeye hazırlanıyorlar. Vista Alegre toplantısı artık geride kaldı. Ne var ki İSKP ve İSKP Kongresi'nin yankıları basında kapladıkları önemli yeri hâlâ koruyorlar. Artık «Kongre sonrası» dö-

nem başlamış oluyor. Sesi kısalmış ve yün bir hırka giymiş olan Santiago Carillo, bize IX. Kongre'den sonra İSKP'nin önünde açılan yeni ufuklardan söz ediyor.

SORU: Bize İSKP'nin önünde duran yeni görevlerden söz edebilir misiniz?

CEVAP: İlk görevimiz, mahalle, fabrika ve ün-